

met een zekere minachting spreekt van de opleiding der drie vereenigingen, doet het Bestuur afbreuk aan den goeden naam van den accountantsstand in het algemeen en brengt het schade toe aan de academische opleiding zelve.

Zoowel de academisch gevormde accountants als de leden der drie vereenigingen en de met laatstgenoemden gelijk te stellen accountants hebben behoefte aan samenwerking. Wie daarbij de leiding zal geven, hangt af van het aantal leden van elke groep en van het peil, waarop de leden van elke groep staan.

Door die samenwerking zullen de leden van het Ned. Instituut van Registeraccountants worden geprikkeld om de opleiding van dat Instituut zooveel mogelijk op hetzelfde peil te doen zijn als die van het H.O. en omgekeerd. De prikkel der concurrentie, die thans bestaat tusschen de drie vereenigingen onderling, of liever gezegd, tusschen twee der vereenigingen en de derde, zal wegvallen, doch die prikkel is dan ook niet meer noodig. Het H.O. zal aan het Ned. Instituut een veel hoogere aansporing tot het inspannen van alle krachten verleenen. De academisch gevormden zullen zich trouwens kunnen onderscheiden van de overige Registeraccountants door gebruik te maken van het, langs academischen weg verworven, voorrecht om bij hun naam en qualificatie „Registeraccountant”, in het bijzonder hun wetenschappelijken graad aan te duiden.

Wat ligt nu in de lijn van den historischen ontwikkelingsgang van het Accountantsberoep?

Inderdaad kan het Bestuur terecht den eisch stellen, dat de academische opleiding niet worde achtergesteld bij die der drie vereenigingen. Bij een regeling van het Accountantswezen in corporatieven geest moet echter worden uitgegaan van den arbeid der drie vereenigingen. Daarbij kan niet tevens worden uitgegaan van den arbeid van de Vereeniging, aan welker hoofd het Bestuur is gesteld, om de eenvoudige reden, dat die Vereeniging zich als zoodanig nooit met de opleiding der accountants heeft bemoeid, zoodat die Vereeniging geen Goodwill heeft, die in het nieuwe Instituut zou kunnen worden ingebracht.

Het stelsel van de Regeeringscommissie 1928 gaat uit van den historischen ontwikkelingsgang van het accountantsberoep, immers van den arbeid der drie vereenigingen. De academische opleiding heeft niet de bestemming om dien arbeid te verdringen, doch die opleiding dient en kan slechts dienen, wat haar verhouding tot dien arbeid betreft, tot het bevorderen, dat die arbeid op het vereischte peil blijft.

Voor onafzienbaren tijd zal die arbeid, omgezet in dien van het op te richten Instituut, wat de opleiding betreft, de voornaamste bron blijven, welke den accountantsstand zal voeden, zij 't dat het H.O. dien arbeid zal kunnen veredelen. Het is een gelukkig verschijnsel, dat de Staat op die bron zal kunnen blijven vertrouwen. Geen vrees behoeft te bestaan, dat de academische opleiding wordt ondergeschikt gemaakt aan die van het op te richten Instituut. Mocht de historische ontwikkeling met zich medebrengen, dat steeds meer academisch gevormde accountants Registeraccountants worden, dan zal de invloed van de academisch gevormden steeds meer in dat Instituut overheerschen. Aldus zal de academische opleiding tot haar volle recht komen en dienovereenkomstig invloed hebben op het peil van den Nederlandschen accountantsstand. Mocht de historische ontwikkelingsgang met zich medebrengen een overheersching van het aantal wetenschappelijk gevormde, doch niet academisch opgeleide accountants, dan zullen de academisch gevormden door hun onmiddellijken invloed in het Instituut kunnen bevorderen, dat de accountantsstand van die overheersching niet die nadelen ondervindt, die het Bestuur daarvan schijnt te duchten.

De academisch gevormden hebben dus groote behoefte aan een regeling van het Accountantswezen, waarbij zij rechtstreeks medezeggenschap hebben over de uitvoering daarvan. Bij de regeling volgens de Staatscommissie 1918 zouden zij dat mede-

zeggenschap niet krijgen. Daarom moeten zij voorstanders zijn van een regeling, zooals deze belichaamd is in het Verslag van de Regeeringscommissie 1928, krachtens welke hun dat medezeggenschap wordt gewaarborgd.

Mr. Dr. F. C. v. GEER

EENIGE CRITISCHE BESCHOUWINGEN OVER DE LEER DER ORGANISCHE WINSTCALCULATIE

Inleiding 2e deel.

Uit de beschouwingen in het eerste deel van dit artikel kan worden afgeleid: dat *Schmidt's* theorie door mij als een statische theorie gezien wordt, waarbij alle dynamische factoren als betrekkelijk onbelangrijke storingen gesteld worden; dat in *Schmidt's* theorie een hypothetische harmonie in de economische verhoudingen wordt verondersteld, doordat in zijn gedachten elke evenwichtsstoring automatisch tegenbeweging oproept; dat zulk een automatische correctie niet geldt ten aanzien van prijsniveau-veranderingen en daarvoor dus als tegenbeweging de vervangingswaarde-calcuatie moet worden doorgevoerd. Met deze toevoeging zou dan de harmonie volkomen zijn en dus de relatieve instandhouding van de onderneming zoowel als de uitschakeling van de conjunctuurwisseling verkregen zijn. *Schmidt's* beschouwingen ten deze nader te onderzoeken en het niet bestaan van die harmonische bewegingen aan te toonen is het doel van het vervolg van dit artikel.

De tegenstelling tot de vervangingswaardetheorie *Limperg's*, zij nog even weergegeven in de opmerking, dat deze eene waarde-theorie geeft, die werkt met twee gecoördineerde waardebegrippen te weten *vervangingswaarde* en *opbrengstwaarde*, waarvan steeds de laagste der beide de waarde registreert. *Schmidt* daarentegen kent de vervangingswaarde als eenige waarde en bedoelt niet de waardeering als zoodanig, maar het beoogde financieringseffect der Werterhaltung.

Uit de omschrijving van *Limperg's* theorie moge tevens blijken, dat men met om zoo eens te zeggen universele theorie te doen heeft en dus niet gevraagd moet worden of de vervangingswaarde in een bepaald practisch geval wel toepasbaar is. Principeel en practisch is deze waardeering *steeds* en in *alle gevallen* toepasbaar, ongeacht of men de vervangingswaarde moet vinden uit marktnoteeringen, dan wel uit offerten van fabrikanten en dergelijken. Het wezenlijke is, dat de waarde in het bedrijf — ongeacht het doel der waardeering en ongeacht of het gaat om de goederen op een bepaald oogenblik in voorraad dan wel of het de op dat oogenblik verwerkte goederen betreft — steeds gelijk is aan de waarde in het maatschappelijk verkeer. Zou men een boekhouding voeren die aan dezen eisch practisch voldoet, dan moest de geheele goederenvoorraad steeds te boek staan tot den prijs van de markt of bij producten tot den kostprijs van de producten. die op het betrekkelijk moment aan den voorraad zullen worden toegevoegd. De verschillen met de prijzen voor die voorradige goederen uitgegeven of geauleerd zijn geen bedrijfsresultaten, maar slechts mutaties in het aantal geldteekens, waarmee de vermogensgrootte wordt geschreven.¹⁾ Die mutaties zijn gevolg van het conjunctuurverloop, maar geen conjunctuurwinst.²⁾

De waardeering der duurzame productiemiddelen is principeel niet daarvan verschillend. Ten eerste gaat het daarbij

¹⁾ Het zou te ver voeren aan te toonen dat de practische toepassing van deze gedachte te vinden is in de handelwijze, die bij gebruik van standaardprijzen gevolgd wordt. Dit is echter inderdaad het geval en is uit het voorgaande wel af te leiden. Hieruit moge tevens nog weer blijken, dat een afzonderlijk waardeprobleem voor den balansdatum niet bestaat.

²⁾ Conjunctuurwinst bestaat wel b.v. als gevolg van de mogelijkheid om in de „Anstieg-“ of „Aufschwung-phase“ een grootere winstmarge te behalen, ten deele ook als gevolg van een grooteren omvang der productie, voor zoverre de vereischte later-onaanwendbare werkeenheden van de duurzame verrekening van productiemiddelen heeft plaats gehad.

niet om werktuigen en andere activa als zoodanig, maar om de quantiteiten werkeenheden voor het aantal jaren van den gebruiksduur daarin opgesloten. Het beginsel der vervangingswaarde houdt voorts in de gelijkheid van de waarde in het bedrijf en in het verkeer en dus hier, dat de waarde in het bedrijf van één werkeenheden op elk moment moet overeenstemmen met de waarde van een werkeenheden in andere bedrijven, die eenzelfde nut stichten, ongeacht of die werkeenheden in gelijke dan wel in werktuigen van anderen structuur zijn opgesloten.³⁾ Het gaat om de waarde, die de eenheid van prestatie in de betreffende bedrijfstak heeft, gezien den stand van de techniek. Daartoe is dan allereerst noodig bij het bepalen van den gebruiksduur de voortschrijding der techniek als richtsnoer te nemen, overal waar deze verkort den aanwendingsduur, zooals die uit anderen hoofde (slijtage) bestaan zou. De afschrijving naar den economischen gebruiksduur herbergt dus het beginsel van de vervangingswaarde. Een verdere stap is nog te bedenken, dat de technische voortschrijding een geleidelijke vermindering van de waarde van een werkeenheden geeft en dus de waarde der werkeenheden, zooals die in den loop der jaren waarschijnlijk zullen zijn benaderd kunnen worden gedacht als een aflopende rekenkundige reeks. Dit zou kunnen voeren tot afschrijving naar dienovereenkomstig gewogen annuïteiten of tot aanschaffingsprijs-afschrijving, de rente over het, in het werktuig opgesloten, vermogen ingecalculeerd zijnde, terwijl de onderstelling van gelijkblijvende waarde der werkeenheden tot een afschrijving met zuivere annuïteiten zou voeren. Met deze aflopende waarde wordt de „vervangingswaarde” van de werkeenheden nog scherper benaderd.

Tenslotte kan men in die lijn voortgaande inschakelen het verschil in de waarde van de werkeenheden in hoog- en diepconjunctuur en uitgaande van de gedachte dat uitbreidingen der productiecapaciteit of uitbreidende vervangingen normaliter in den „Anstieg” of „Aufschwungsphase” vallen verdigen een conjunctuurmatige verzwaring van de waarde van de werkeenheden in de eerste jaren der aanwending, hetgeen voert naar boekwaarde-afschrijving (verhoogd met rentelast) of tot afschrijving met annuïteiten, die dienovereenkomstig met coëfficiënten verzwaaard zijn.

Het begrip vervangingswaarde moge hier geheel andere bepaling hebben de overeenkomst in principieele betekenis — aanpassing aan de waarde in het maatschappelijk verkeer moge duidelijk zijn.

Bij leerlingen merkte ik vaak op, dat de voorstelling van de situatie der bedrijfsuithouding tusschen twee markten aanleiding gaf om weer aan markten in technischen zin te denken en via dat hulpbegrip de vervangingswaardeering vast te knopen aan een marktwaarde. Het zal na het vorig artikel echter duidelijk zijn dat hier markten in den economischen zin (ontmoetingspunten van vraag en aanbod) bedoeld zijn. Hier moge echter aan toegevoegd worden, dat hoewel de vervangingswaarde bij industrieproducten en dergelijken in zeer veel gevallen uit catalogi is af te leiden, voor de praktijk in vele gevallen eenvoudig zal zijn om standaardprijzen te gebruiken zoolang de prijs ter koopmarkt (de oogenblikkelijke vervangingswaarde dus) schommelt tusschen bepaalde — door ervaring bepaalde — grenzen. Dit is in wezen de toepassing der

vervangingswaarde, slechts de wijze van handelen is van ietwat andere techniek.

1. Schmidt's behandeling van den toestand van onvoldoende vraag.

Men zal opmerken, dat Schmidt den toestand, waarbij de koopkrachtige vraag onvoldoende blijkt om het ter markt komend aanbod op te nemen, heeft weergegeven in het relatieve der „Werterhaltung”. Hij ziet dat de Marktpreisgestaltung slechts die bedrijven laat leven, die zoodanig „Kostenbewusstsein” en ervaring hebben, dat zij met hun kosten (c.a.d. kosten van bedrijfsslapte als kostenverhoogende invloed) onder of op den marktprijs blijven. „Relative Werterhaltung (165) heisst nicht verknöcherte Einrichtungen, die den Bedürfnissen des Konsums nur noch wenig entsprechen, schützen, sondern es heisst jede Unternehmung in ihrem relativen Werte nämlich in dem Masse bei Werte zu erhalten, in dem Sie für die Bedürfnisbefriedigung der Verbraucher jeweils Dienste leistet”. Het adjectief „relatief” beteekent dus dat het aandeel van de enkele onderneming aan de totaalproductie naar verhouding gelijk blijft aan den omvang van die totaalproductie, indien altans de onderneming in staat is om aan de eischen van de vraag te voldoen. Reguleur is daarin de marktprijs, die de bedrijven dwingt zich aan te passen. In hetzelfde verband: „Voraussetzung für den Anspruch auf Werterhaltung des Betriebs ist die Aufrechterhaltung des Grades von innerer Oekonomie, der es erlaubt, jeweils zu Kosten zu produzieren, die mindestens um Unternehmerlohn und Normalzins plus Risikoprämie unter den Marktpreisen liegen.” Hierin wordt dus gedacht dat de kosten onder de marktprijzen der finaalgoederen blijven. Die kosten zijn echter prijzen van de productiemiddelen en dus wordt hier al gedacht in de richting van een harmonieuze beweging van alle prijzen op alle markten. En voor de gevallen van harmonie-storing kan zoodanige verandering in de onderlinge verhoudingen der productiemiddelen gebracht worden, dat hiermede het evenwicht weer dadelijk hersteld wordt. „Das Problem der relativen Werterhaltung ist also im Grunde nichts anderes als das der Anpassung der Kostenrechnung an die Ausflüsse der Produktionsverschiebungen” (117): „Relative Werterhaltung heisst gleichzeitig den Kostenmaszstab so wählen, dass ein dauernder Gleichlauf von Produktion und Konsumtion voll gewährleistet ist.”

Bovendien blijkt dat Schmidt slechts denkt aan ondernemingen en aan toestanden waarbij voortdurend kan worden aangepast aan de vraag. Bedrijven, die niet meer hunne kosten kunnen verdienen, alsook toestanden, waarin men de kosten tijdelijk niet kan verdienen, omdat de opbrengst ligt beneden de vervangingswaarde van het product, schakelt hij uit. Ja, dan kan men den kostprijs van het product steeds maken, maar dat volgt niet uit de rekenmethode, maar uit de praemisse. Het probleem van de doorgaande kosten en van den invloed van het ongebruikte productie-apparaat op de prijsvorming, wordt in het geheel genegeerd. Ik geloof hier te moeten verwijzen naar J. M. Clark's Overheadcosts en vooral naar § 2 en 3 van Chapter 23, waarin hij het evenwicht van vraag en aanbod besprekend zegt, dat het relevante feit in het aanbod niet is, „the supply of goods” maar „the supply of capacity to produce them”, en wat naar diens oordeel steeds grooter is dan de behoefte aan zoodanige capaciteit, behalve in het „congestie punt” van de hoogconjunctuur. Trouwens diens geheele systeem van calculatie van de „differential costs” is een tegenspraak van Schmidt's harmonie van productie en consumptie. Schmidt's opmerkingen voeren ons terug tot het bekende dogma der klassieke economen, dat in den statischen toestand de productie-kosten samenvallen met den prijs en dus „the normal price” zijn, waaromheen in de variabiliteit van vraag en aanbod de „actual prices” schommelen. Gaat men nu vanuit den statischen toestand een beweging veronderstellen, die echter onderling de verhoudingen niet verstoort, dan kan men dank zij die prae-

³⁾ Een voorbeeld — uit de praktijk, iets gecamoufleerd, moge dit toelichten. Een fabriek in een provinciaal industrie-centrum heeft een bijkans nieuwe krachtinstallatie — stoom — op moment van electrificatie der streek. Meerdere concurrenten w.o. leidende met verouderde krachtinstallaties gaan op electriciteit over. Men kan nu calculeren, welke prijs per P.K. event. per P.K.U. als werkeenheden van de stoominstallatie overeenkomt met den prijs, die het Provinciaal Bedrijf per K.W.U. berekent. Men meet de verhouding tusschen 1 P.K. en 1 K.W. (3 : 4). Voorts kan men calculeren, welke installatie voor krachtoverbrenging enz. bij electrisch bedrijf nog noodig zou zijn en wat deze per werkeenheden zou kosten. Uit die gegevens kan men dan afleiden welke de vereischte verrekenprijs is, en welke waarde aan de stoominstallaties nog kan worden toegekend; de kosten van kolenverbruik, bediening etc. van den verrekenprijs afgetrokken zijnde.

misse de harmonieuze beweging verklaren, dat niet de historische kostprijs van een goed, maar zijn reproductieprijs steeds samenvalt met den prijs van de verkoopmarkt. Die conclusie is dan ook weer een gevolg van de praemisse en zegt dus weer niets voor de werkelijkheid.

Die gedachten vinden wij bij *Schmidt* wanneer hij zegt, dat de calculatie tot de reproductiekosten op den omzetcijde doet aansluiten aan de verhoudingen van vraag en aanbod op dien dag. De Ersatzkostenwert des Umsatztages doet volgens zijne uiteenzetting gewiszermaßen automatisch de bovengenoemde werkingen ontstaan.

2. *Schmidts behandeling van de aanpassing van het bedrijf aan veranderde rentabiliteitsverhouding.*

Dit punt volgt vrijwel logisch uit het volgende:

Schmidt ziet de productie volkomen elastisch aan de vraag, zoowel wat quantum als wat productierichting aangaat. Bij veranderde marktverhoudingen stelt de wakkere bedrijfsleider de zaak onmiddellijk dienovereenkomstig om. Doet hij dat niet, dan behoort zijn bedrijf tot de „verknöcherte Einrichtungen” die de instandhouding niet verdienen en ten aanzien van welke de theorie dus niet geldt. Men kan met soortgelijke logica verdedigen de opvattingen van den Zuidafrikaner, dat alle menschen blankhuidig zijn, want alle die dat niet zijn, zijn geen menschen en krijgen dus eene andere categorische aanduiding. Afgezien nu van de raciale onmenselijkheid kan men den theoretiseerenden Boer zoodanige naïviteit vergeven, den bedrijfs-economischen voortrekker *Schmidt* mag men deze simplificatie zwaar aanrekenen.

Ik moge het volgende citeeren: „Es geschieht indem bei jedem Verkauf der Preis auf der Basis der Produktivität und der Einkommensverhältnissen des Verkaufstages kalkuliert wird. Diese Rechnung besagt also, wieviel man in dem Augenblick des Umsatztages aufzuwenden hatte um das gleiche Produkt wieder herzustellen. Ob man es tatsächlich wieder herstellen soll, kann man an dem Ueberschuss ablesen, den man über die so ermittelten Kosten hinaus erzielt. Voortgaande zegt hij dan dat men bij een negatief overschot „*augenblicklich umdisponieren soll*” en zijn vermogen „*anderer Produktion widmen*”, althans „*soweit das nötig und möglich ist*”.

De ervaring leert echter, dat een zoodanig omdisponeren niet mogelijk is. Het vermogen is opgesloten in duurzame productiemiddelen, speciaal voor dit bedrijf gebouwd, en die een bepaald omvang hebben, dank zij de behoefte waarop zij ge-projecteerd waren. Nu kan men dat opgesloten vermogen niet naar een andere richting omdisponeren, zonder het eerst te gelde te maken, wat enorme verliezen brengt. Bovendien is het ook om technische redenen veelal onmogelijk een gedeelte van de productiecapaciteit af te stooten. Uit een en ander volgt dat het door-produceeren tot prijzen die de kosten niet dekken, meer economisch kan zijn dan het omdisponeren. Maar dan is ook de accommodatie van de productie-capaciteit aan de vraag eene simplificatie, die men niet verder dan in den aanloop eener theorie mag gebruiken.

3. *Schmidt's theorie niet geheel vrij van orienteering op uitgaafkostprijs?*

Ik meen te moeten opmerken, dat *Schmidt* in zijn waarnemingen gehinderd wordt door een onjuiste opvatting van den kostprijs. Hij, tegenstander van den uitgaafkostprijs, komt toch daarin niet van uitgaafprijs los, daar ook bij hem de schommeling in de bedrijfsdrukke een invloed verlangt op den kostprijs in plaats van dat die als een afzonderlijk verlies wordt gezien; zooals met eenige onderlinge variaties bij *Simon*, *Goudriaan*, *Limperg* en bij de door *Kimball* geciteerde *Gantt* en *Ficker*. *Kimball* zegt van de laatste: „Mr. Ficker would carry all undistributed expense to a separate account and dispose of it, either by discharging it through costs during periods when

business was good or by charging it to profit and loss. The expense chargeable against the shop should be that portion of constant expense which the current activity is of the normal activity, plus the actual current variable expense”.

Bij *Schmidt* vinden we in aansluiting bij *Schmalenbach's* theorie der Produktionskostenermittlung de beschouwing (pag. 6) „Die fixen Kosten des Gesamtbetriebes sind für das Einzelprodukt degressiv und zwar abnehmend, je höher die Zahl des auf einen festen Kostenteil entfallender Einzelprodukte ist. Das Gehalt eines Betriebes belastet z. B. das Einzelprodukt um so weniger, je mehr in dem Betriebe erzeugt wird bis schliesslich die Grenze erreicht wird, wo ein zweiter Betriebsleiter angestellt werden muss. Dan verdoppeln sich plötzlich die auf das Einzelprodukt entfallende Kosten.

Ik heb mij afgevraagd of *Schmidt*, wanneer hij op pag. 34 zegt dat de onderneming durch Ausdehnung der Produktion schnell in progressieve Kosten hinein kommt, hij niet alleen denkt aan de voor het bedrijf in zijn geheel progressieve kosten, maar ook aan de z.i. toegenomen constante kosten per eenheidproduct. Het volgt uit het bovengeciteerde, dat er dus een zeer vreemd verloop van den kostprijs zou zijn. Bij de verbetering van bezetting in opgaande conjunctuur een sterk dalen van den kostprijs, die vooraf in de depressie, heel hoog was. Maar dan na de uitbreiding, een geweldige sprong omhoog, omdat bezetting regelmatig toeneemt. Zulk een kostprijsbegrip kan men echter niet in verband brengen met den marktprijs. Bij dat kostprijsbegrip vergeet men, dat door een veelheid van oorzaken, waaronder de moderne techniek, het grootbedrijf goedkoper produceeren kan, veelal na uitbreiding de kosten per eenheid dalen, indien men de fixe kosten naar de capaciteit omslaat, wat voor de prijsstelling noodzakelijk is. Nog minder ziet men, dat men, dank zij het goedkoper produceeren in grootbedrijf, vaak onder differentieele kostenbeschouwing tot ontijdige uitbreiding overgaat.

Zelfs bij een monopolioide, positie, als een gemeenschapsbedrijf, kan men na uitbreiding zoo calculeeren, omdat men zich daartoe den pas zou afsnijden om den afzet te doen ingroeien in het productieapparaat en dus den leegloop zou handhaven. De oorzaak van deze beschouwing bij *Schmidt*, lijkt mij, dat hij het probleem als balansprobleem behandelt en nu de afschrijving ziet als een kostenfactor, die over de jaarsproductie, ongeacht de grootte daarvan, moet worden omgeslagen. Men zou kunnen aannemen, dat *Schmidt* de grootte van de afschrijving doet variëren overeenkomstig de behoefte aan het productie-middel d.i. dus aan het gebruik, hoewel dat zou strijden met de bovengenoemde opmerking over constante kosten. Dan toch moeten de fixe kosten laag zijn bij geringe bedrijfsbezetting en hoog bij groote bedrijfsdrukke. Dat brengt echter problemen, waarvan men niet kan onderstellen, dat *Schmidt* ze in het begrip „omdisponeren” begrepen heeft. Een zoodanig aanpassen van de afschrijving aan de conjunctuurbeweging gaat gepaard met een aanpassen van de kostprijscalculatie aan de prijshoogte ter verkoopmarkt, in dien zin, dat men in de opgaande conjunctuur naarmate van de hoogere winstmarge de afschrijving verhoogt; dat is echter een praedisponeren en niet een omdisponeren. In *Schmidt's* bovengeciteerde beschouwing ligt echter het tegenovergestelde. Indien de constante kosten afnemen met den omvang der productie, dan zijn de kostprijzen bij conjunctuurmatige bedrijfsslape hoog, maar daarmee niet bruikbaar als grondslag van prijsstelling, daargelaten of zulke kostprijzen überhaupt nut hebben.

4. *Het prijsniveau-begrip in Schmidt's theorie.*

Het prijsniveau-begrip is een der voornaamste punten in het betoog en ik wil dus de lijn van het voorafgaande (die mij direct tot de waardeering der productiemiddelen voert) onderbreken, om de beteekenis van het prijsniveau in de theorie voor te laten gaan. We merkten reeds op, dat de vervangingswaardeering bij

Schmidt bedoelt een bepaald effect in de financiering op te roepen, n.l. in staat stellen de afgezette quantiteiten te reproduceeren. Zulks is onder de vooropstelling van harmonieuze beweging van alles juist. Ter verkoopmarkt zou dan evenveel koopkracht meer geconcentreerd zijn dan op de koopmarkt van grondstoffen en de koopmarkt van steen, staal, hout en andere materialen noodig voor de duurzame productiemiddelen. Deze vooropstelling strijdt met de ervaring der werkelijkheid, alsook met statistieken van de prijsbeweging. De oorzaak van het niet harmonieus doorwerken ligt o.m. daarin, dat op de markten der goederen van hoogere orde de vraag komt uit de verschillende bedrijfstakken, en dus de vraagstijging bij deze goederen geconcentreerd wordt; voorts ook daarin, dat de *producent* onder den druk der doorgaande kosten steeds een inelastische vraag naar grondstoffen heeft; *sommige* der finaalgoederen daarentegen een *elastische*, *andere* een *inelastische vraag* hebben. Bovendien waar product en grondstof beide inelastisch zijn de mate van inelasticiteit verschillen kan. Opmerkelijk is de simplificatie van harmonische marktbeveging daarom, wijl *Schmidt* naar een conjunctuur-verklaring stuurde en naar een middel om een gelijkloop van productie en consumptie te verkrijgen. Dien gelijkloop van productie en consumptie heeft hij in de praemisse van een harmonieuze beweging van alle markten ingevoerd.

Stel U voor de productieverdeeling met alle markten van oerproducten, half producten en de consumptie aan het eind als een massa in labiel evenwicht. Beweegt men die massa zoodanig, dat alle verhoudingen gelijkblijven, dan blijft het evenwicht bestaan, heeft men alleen maar niveau verandering. Dan neemt men in principe aan, dat *één* kracht overal gelijktijdig en gelijkmatig werkt. Deze achtergedachte moeten we dus in het oog blijven houden.

Schmidt blijft niet staan bij de gedachte, als we voor het product de vervangingswaarde terugkrijgen, kunnen we elk der productiemiddelen vervangen en dus voor elk dier al naar gelang van de eigen termijnen van verwerving een kringloop verkrijgen. Hij zou dan op de moeilijkheid van het verschillend karakter van die kringlopen komen, mogelijk om die te ontgaan gaat hij de eensgevatte gedachte van organische waarde overbrengen naar de balans en constateert dat daarop dus de concrete goederen tot vervangingswaarde gewaardeerd worden en dus veranderen overeenkomstig de verandering der *resp. prijzen*. Dat is waar. Maar *Schmidt* moet hier, in het systeem, waarheen we gaan, een *generale* veranderingsinvloed noemen. Eerst dan is de harmonie der prijzen voor de hand liggend, hij spreekt dus niet van prijzen maar van het prijsniveau. Merkmal der Realwert ist, dass die Verschiebungen der Preisniveaux folgen. En hij noemt dan in één adem: Anlagen, Materialien und Halbfabrikaten. De inflatie ervaringen stimuleeren natuurlijk over prijsniveaux te spreken, alle inflatiebeschouwingen gebruiken dien term.

De *realia* volgen dus het *prijsniveau* en het *eigen vermogen eveneens*. Daartegen de activa, die uit geldmiddelen en vorderingen bestaan, alsook de schulden volgen die verandering niet. Daarmede het onderscheid tusschen Realkapitaal en Leihkapitaal, zoo wel voor debet als credit waarvoor hij ook gebruikt goederensfeer en geldsfeer. Van *Overeem* gebruikt goederenkapitaal en geldkapitaal. Oorsprong der gedachte ligt hier in de inflatie-waarneming. De huidige betekenis wordt gezocht in de gelijkstelling van inflatiewaarde-schommeling en conjunctuurwaardebeweging met quantitatief verschil.

De relatieve Werterhaltung wordt verkregen doordien men zorgt, dat goederen en geldsfeer niet onderling verward worden, wat dus hetzelfde moet zijn als de vervangingswaardecalculatie.

De rekening met aanschaffingswaarde heeft tengevolge, dat het verschil tusschen aanschaffings- en vervangingswaarde wordt uitgekeerd als winst of geheel of gedeeltelijk aan den afnemer weggeschonken. Het gat, daarmede in de financiering

ontstaande, wordt gevuld met vreemd kapitaal. Daarmede echter is de positie verzwakt, want bij teruggang van het prijsniveau daalt de waarde van het goederen-kapitaal evenredig. Het eigen vermogen kan afnemen zonder eenig effect, maar het vreemde vermogen blijft invariabel, kan niet de vermogensvermindering mee opvangen en dus wordt het eigen vermogen dienovereenkomstig sterker gedrukt, wat een verlies geeft, dat door *niet uitkeeren* der winsten had kunnen worden vermeden. Dat is volkomen juist, aangenomen althans de vervangingswaarde kan inderdaad steeds als opbrengst ontvangen worden, wat we ontkenen en aangenomen de prijsteruggang is evenredig aan den teruggang van het prijsniveau.

Natuurlijk heeft *Schmidt* in de inflatie waargenomen, dat ondernemers, die dat toegepast hebben, goed door de inflatie zijn heengerold. Eene toepassing op alle bedrijfs- en privaat-huishoudingen van zoodanigen regel is echter onmogelijk. Bovendien ligt aan de gedachte ten grondslag de vooropstelling, dat elk quantum productiemiddel direct kan worden vervangen. Zoodra het geld ontvangen is, zoodra wordt het weer in goederen omgezet. Immers al zou de calculatie naar Tagesbeschaffungswert geschieden en de opbrengst daaraan gelijk zijn, dan moet toch ook nog dienzelfden dag die opbrengst in goederen worden omgezet, anders komt het niet uit de geldsfeer. Bij grondstoffen en andere snelomlopende productiemiddelen is daarin al een bezwaar omdat er inkooptermijnen zijn. Hoe denkt men zich dat met *duurzame productiemiddelen*? *Schmidt* spreekt van *herinvesteering in duurzame productiemiddelen*, maar vergeet daarbij, dat een zoodanige expansie inhoudt, dat men tijdelijk beschikbare middelen gaat aanwenden in duurzame belegging en dat zoodanige aanwending van schijninkomen een vergroot productieapparaat schept, waaraan geen behoefte is door verhoogde vraag naar goederen, die het maakt. Bovendien, daar in tijden van groot schijninkomen, volle bezetting, opgaande conjunctuur, de nogal opgeschroefde vraag naar productiemiddelen kunstmatig en irrationeel verhoogd en dus een conjunctuuraggraverende is. *Overeem* spreekt van *belegging in waarden, die de schommeling van het prijsniveau volgen, of aflossing van bestaande schuld*. Het laatste vereischt, dat men schuld heeft en aflossen kan, gezien de contractbepalingen; het eerste is in wezen hetzelfde als *Schmidt* bedoelt, maar met overdracht naar een ander bedrijf. Belegging in waardestabiele valuta zou volkomen helpen, maar dat is niet anders dan wegwerpen van een onbruikbaar geworden waardemeter en nemen van een betere. Opgemerkt zij dat een volkomen rationeele oplossing van de calculatiemiddelen bij waarde-onvastgeld, zoowel voor boekhouding en balanscalculatie als voor prijsstelling is die, waarbij zooals in Duitschland alle marken-transacties, onmiddellijk werden ingedekt of afgedekt in Dollars op termijn. Heel begrijpelijk is, dat de Deutsche fiscus dat niet accepteerde en men naar andere redeneering omzag. Maar dat is fiscaal-advocatuur geweest en geen bedrijfseconomie.

(Wordt vervolgd)

ABR. MEY

EEN DROEVE ERVARING

In het Octobernummer van dit blad geeft de Heer *B. Maten* een uittreksel uit het „Verslag der commissie van onderzoek in zake het notariaat. (ingesteld bij besluit van den Minister van Justitie van 31 December 1927)“.

Het wil mij voorkomen, dat zoowel het verslag der Commissie, als het inmiddels bij Koninklijke Boodschap van 3 Juli 1930 aangeboden wetsontwerp in accountantskringen ten volle de aandacht verdient, terwijl eveneens het Voorloopig Verslag (van 13 November 1930) niet onopgemerkt mag worden voorbijgegaan.

Bij de kennisneming van die stukken zal het hun, die zich — evenals ik — nog niet lang geleden hebben geschaard onder de gelederen der accountants, vermoedelijk gaan als mij. Bij het